

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Πλάτωνος Πολιτεία 514A - 515A

(Το διδαγμένο κείμενο κι η μετάφρασή του δε δίνονται λόγω οικονομίας του χώρου).

B. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Μη τοίνυν μηδ' ὃ λέγομεν εἶναι παιδεῖαν ἀόριστον γένηται. νῦν γὰρ ὀνειδίζοντες ἐπαινοῦντές θ' ἐκάστων τὰς τροφάς, λέγομεν ὡς τὸν μὲν πεπαιδευμένον ἡμῶν ὄντα τινά, τὸν δὲ ἀπαιδευτον ἐνίοτε εἶς τε καπηλείας καὶ ναυκληρίας καὶ ἄλλων τοιούτων μάλα πεπαιδευμένων σφόδρα ἀνθρώπων· οὐ γὰρ ταῦτα ἡγουμένων, ὡς ἔοικ', εἶναι παιδεῖαν ὃ νῦν λόγος ἂν εἴη, τὴν δὲ πρὸς ἄρετὴν ἐκ παίδων παιδεῖαν, ποιοῦσαν ἐπιθυμητὴν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι **τέλειον**, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ δίκης. ταύτην τὴν τροφὴν ἀφορισάμενος ὁ λόγος οὗτος, ὡς ἔμοι φαίνεται, νῦν βούλοιτ' ἂν μόνην παιδεῖαν προσαγορεύειν, τὴν δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἢ τινα πρὸς ἰσχύν, ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τινὰ σοφίαν ἄνευ νοῦ καὶ δίκης, βάνανυσόν τ' εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἄξιαν τὸ παραπάνω παιδεῖαν καλεῖσθαι. ἡμεῖς δὲ μηδὲν ὀνόματι διαφερώμεθ' αὐτοῖς, ἀλλ' ὁ νυνδὴ λόγος ἡμῖν ὁμολογηθεὶς μενέτω, ὡς οἱ γε ὀρθῶς πεπαιδευμένοι σχεδὸν ἀγαθοὶ γίνονται, καὶ δεῖ δὴ τὴν παιδεῖαν μηδαμοῦ ἀτιμάζειν, ὡς πρῶτον τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσιν παραγιγνόμενον. (Πλάτωνος «Νόμοι» § 643- 644)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Από το διδαγμένο κείμενο να μεταφράσετε το απόσπασμα: «Μετὰ ταῦτα ... δεικνύασιν».

- A. 1. Τις απόψεις του για την ιδεώδη πολιτεία ο Πλάτωνας τις εκθέτει στον διάλογό του «Πολιτεία ἢ περὶ δικαίου». Πώς συνδέεται το «δίκαιον» με την «Πολιτεία» στο διάλογό του;
2. Με ποιους εκφραστικούς τρόπους αισθητοποιείται η εικόνα του σπηλαίου και των δεσμοτῶν και ποιος είναι ο λειτουργικός ρόλος καθενός;
3. Να εντοπίσετε τα σημεία του κειμένου που μας επιτρέπουν να θεωρήσουμε ότι η κοινωνία των δεσμοτῶν είναι η πολιτική κοινωνία και ότι ο κόσμος του σπηλαίου είναι ο αισθητός κόσμος. Ποια είναι η κατάσταση της πολιτικής κοινωνίας (την οποία συμβολίζει η κοινωνία των δεσμοτῶν) και πώς περιγράφεται ο αισθητός κόσμος;
4. α. **πρόκειται, καταγίω, ιδέ, περιάγειν:** για καθεμιά από τις παραπάνω λέξεις να γράψετε δύο λέξεις ετυμολογικά συγγενείς(απλές ή σύνθετες) στη νέα ελληνική.
- β. Με ποιες λέξεις του κειμένου έχουν ετυμολογική συγγένεια οι παρακάτω λέξεις: **αυτουργός, τοπικισμός, κοίτη, πένθος.**
- B. 1. Να μεταφράσετε το παραπάνω κείμενο.
2. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
γένηται: το β' ενικό ευκτικής στον ίδιο χρόνο και φωνή
καλεῖσθαι: το α' πληθυντικό οριστικής παρατατικού στην ενεργητική φωνή
ὁμολογηθεῖς: το γ' ενικό προστακτικής παθητικού αορίστου α'
φαίνεται: το β' πληθυντικό οριστικής μέλλοντα στην ίδια φωνή
διαφερώμεθ': το απαρέμφατο αορίστου β' στην ενεργητική φωνή
3. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
ὄντα: τη δοτική ενικού στο ουδέτερο γένος
ὀνειδίζοντες: τη γενική πληθυντικού στο ίδιο γένος
τινά: την αιτιατική πληθυντικού στο θηλυκό γένος
ἀγαθοί: το συγκριτικό βαθμό στο ίδιο γένος, αριθμό και πτώση
παίδων: τη δοτική πληθυντικού
4. Να γίνει πλήρης συντακτική αναγνώριση των παρακάτω λέξεων και φράσεων: **ἐκάστων, ὀνειδίζοντες, μόνην, ἀτιμάζειν, πολίτην**
5. α. **λέγομεν:** Σε ποια δευτερεύουσα ανήκει αυτό το ρήμα; Να την χαρακτηρίσετε πλήρως
- β. **πεπαιδευμένοι:** να αναλύσετε στην αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση τη μετοχή

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

- A. 1. Βλ. Σχολικό βιβλίο "Αρχαία Ελληνικά Φιλοσοφικός λόγος" Ο.Ε.Δ.Β., σελ. 93: "Θέμα του διαλόγου... της πόλης".
2. Εκτός από την επαγωγική και την απαγωγική μέθοδο, τις μεθόδους της λογικής, ο Πλάτωνας καταφεύγει και στη χρήση μεθόδων που στηρίζονται στην εκφραστική αξία και δύναμη, όπως ο μύθος και η αλληγορία, όταν εκφράζει απόψεις που δεν είναι δυνατόν να θεμελιωθούν πάνω σε μία αυστηρά διαλεκτική ανάλυση. «Ο Chatelet εξηγεί την προσφυγή στη μυθική παράδοση με το γεγονός ότι ο φιλόσοφος είναι εν μέρει φιλόσοφος για τον εαυτό του και απευθύνεται σε μη φιλοσόφους. Στην αλληγορία του σπηλαίου ο δεσμώτης που έχει ελευθερωθεί από τα δεσμά του και φτάνει στη θέαση της αληθινής πραγματικότητας θαμπώνεται από τον μεγάλο ήλιο του Αγαθού. Και όταν ξανακατεβαίνει κοντά στους συντρόφους του, αυτό που τον ενοχλεί και τον κάνει τόσο αδέξιο στο να εκφραστεί και να συμπεριφερθεί είναι το σκοτάδι που ξαναβρίσκει. Και στις δύο περιπτώσεις η γλώσσα της γνώσης είναι κι αυτή, επίσης, εν μέρει ανήμπορη να πει αυτό που είναι. Κι είναι διπλά ανήμπορη: όταν είναι υπερβολικά δεσμευμένη από το αισθητό δεν καταφέρνει να διατυπώσει στην εντέλεια την πιο υψηλή πραγματικότητα. Όταν πάλι είναι υπερβολικά αποδεσμευμένη από το αισθητό, κοπιάζει πολύ να μεταδώσει εκείνο που συνέλαβε στον «υπερουράνιο τόπο». Η εικόνα και ο μύθος αντισταθμίζουν αυτή την ανεπάρκεια. Την αντισταθμίζουν αλλά με τρόπο θετικό, με άλλα λόγια: η μυθική αφήγηση εμπλουτίζει τη διαλεκτική, αυξάνει την αυστηρότητά της και την εκφραστικότητά της. Δεν εναντιώνεται στη λογική, παρά προσθέτει μια μεταφορική λογική στη λογική της απόδειξης». Επίσης, ο διάλογος, με τον οποίο αποφεύγεται η μονοτονία που θα είχε μία συνεχής περιγραφή (ή αφήγηση ή έκθεση απόψεων) και αποκτάει ζωηρότητα και ενδιαφέρον ο λόγος. Ειδικά στους φιλοσοφικούς διαλόγους του Πλάτωνα, με τις μικρές φράσεις (ερωτήσεις ή σχόλια) των συνομιλητών, επιβεβαιώνονται όσα είπε ο κύριος συνομιλητής, ο Σωκράτης, ή

δίνεται σ' αυτόν η αφορμή να κάνει κάποιες διευκρινίσεις ή να περάσει σε άλλη πλευρά του θέματός του. Ο Πλάτωνας χρησιμοποιεί ακόμα το σχετικό με το διάλογο δεύτερο ενικό πρόσωπο (εδώ με την προτρεπτική απόχρωση της προστακτικής), το οποίο δίνει την αμεσότητα της προσωπικής επικοινωνίας: «ἀπείκασον, ἰδέ, ὄρα». Στην περιγραφή του σπηλαίου και του χώρου έξω από την είσοδό του δίνονται πολλές επιμέρους οπτικές εικόνες, στατικές (όπως οι ακίνητοι δεσμώτες) ή κινητικές (αυτοί που περνάνε κρατώντας διάφορα αντικείμενα), και μία ακουστική: «τούς μὲν φθεγγομένους». Οι εικόνες αυτές προσδίδουν ζωντάνια, αμεσότητα και παραστατικότητα στο κείμενο. Τέλος, γίνεται χρήσης της παρομοίωσης: «οἷον ἐν καταγείῳ οἰκῇσιν σπηλαιώδει, ὥσπερ πρόκειται.» που επίσης προσδίδει παραστατικότητα στο κείμενο.

3. Το σημείο του κείμενου είναι: «ἄτοπον, ἔφη, λέγεις εἰκόνα καὶ δεσμώτας ἄτόπους - ὁμοίους ἡμῖν. ἦν δ' ἐγώ» (δηλ. παράξενη, είτε, αναφέρεις εικόνα και παράξενους δεσμώτες. Όμοιους με μας, είπα εγώ.). Ο αισθητός κόσμος περιγράφεται σε σχέση με το νοητό κόσμο αλληγορικά. Παρομοιάζεται με τη σχέση που έχει το πράγμα με τη σκιά του. Οι άνθρωποι μέσα στο σκοτάδι του σπηλαίου διακατέχονται από άγνοια, από αμάθεια, αλλά δεν έχουν επίγνωση της άγνοιας και της αμάθειάς τους, πιθανώς παραπλανημένοι από αυτούς που κατέχουν την εξουσία και επιθυμούν να βρίσκεται ο κόσμος στην αμάθεια, για να μπορούν να τον χειραγωγούν καλύτερα. Βλέπουν τις σκιές των όντων και νομίζουν ότι γνωρίζουν την αλήθεια. Έτσι, η ζωή τους κυλάει με τα προβλήματα της και οι άνθρωποι δέσμοι των παθών τους, των προκαταλήψεων, των ψευδαισθήσεων, απομακρύνονται όλο και περισσότερο από την αλήθεια, οδηγούνται σε αδιέξοδο. Συνηθίζουν στη σκιώδη πραγματικότητα που ζουν, ώστε χρειάζεται εξαναγκασμός για να τραβηχτούν προς το φως του όντος. Ο Σωκράτης, λοιπόν, φαίνεται να πιστεύει ότι οι πολίτες φέρουν τα δεσμά των προλήψεων, των δεισιδαιμονιών με τα οποία τους κρατούν αιχμαλώτους οι κυβερνώντες. Αγνοούν το πραγματικό καλό, το δίκαιο, το αγαθό και γίνονται απλές μαριονέτες στα χέρια των επιτηδείων. Μάλιστα, το χειρότερο δεν είναι το σκοτάδι της άγνοιας στο οποίο είναι βυθισμένοι, αλλά ότι δεν έχουν επίγνωση της κατάστασής τους, δεν έχουν συναίσθηση της πλάνης στην οποία βρίσκονται και έτσι δεν κάνουν τίποτα, για να ξεφύγουν από το σκοτάδι αυτό. Οι κοινωνίες δεν είναι οργανωμένες με βάση τη δικαιοσύνη και την αξιοκρατία, οι δυνατοί ελέγχουν την εξουσία και αδικούν τους πολλούς. Και στις δημοκρατίες ακόμα οι διάφοροι λαοπλάνοι και δημαγωγοί παραπλανούν το λαό, αποσπούν την ψήφο του και στη συνέχεια κυβερνούν τυραννικά. Τη δυνατότητα αυτή τους την παρείχε ο λαός που χωρίς κρίση και προβληματισμό επικροτούσε τα λεγόμενά τους. Ο Πλάτωνας πιστεύει ότι η πολιτική της αδικίας και της αναξιοκρατίας κυριάρχησε γιατί το επέτρεψε ο λαός λόγω της πνευματικής του αδράνειας. Μόνο αν ο λαός αφυπνιστεί μέσω της κατάλληλης παιδείας υπάρχει η δυνατότητα για την εδραίωση ενός κράτους δικαίου.
4. **α. πρόκειται:** κείμενο, κειμήλιο, **καταγείω:** ισόγειο, γηγενής, **ιδέ:** ορατός, ιδέα, **περιάγειν:** αγωγός, λοχαγός.
β. αυτουργός: είργασμένα **τοπικιμός:** ἄτοπον **κοίτη:** πρόκειται **πένθος:** πάθει
- B. 1. Ας μη μείνει λοιπόν απροσδιόριστο εκείνο το οποίο ονομάζουμε παιδεία. Τώρα δηλαδή κατακρίνοντας και επαινώντας την ανατροφή του καθενός λέμε ότι ένας από μας είναι μορφωμένος, ενώ ο άλλος ότι είναι αμόρφωτος κάποτε και στο εμπόριο και στη ναυτιλία και (λέμε τα ίδια) για πολλούς τέτοιους ανθρώπους που είναι πολύ καλά μορφωμένοι. Συνεπώς η τωρινή συζήτηση δε γίνεται, καθώς φαίνεται, επειδή έχω τη γνώμη, ότι αυτό είναι παιδεία, αλλά ότι παιδεία είναι η διαπαιδαγώγηση από την παιδική ηλικία προς την αρετή η οποία τον κάνει να επιθυμεί και να ποθεί να γίνει τέλειος πολίτης, που να γνωρίζει καλά να εξουσιάζει και να εξουσιάζεται με δικαιοσύνη. Αυτήν την ανατροφή αφού διαχωρίσει αυτή η συζήτηση, καθώς μου φαίνεται, τώρα θα θέλει να ονομάσει παιδεία εκείνην που αποβλέπει στα χρήματα ή σε κάποια δύναμη ή σε κάποια άλλη γνώση, χωρίς πνευματική καλλιέργεια και δικαιοσύνη, ότι είναι ταπεινή και ανελεύθερη και τελείως ανάξια να ονομάζεται παιδεία. Εμείς όμως ας μη διαφωνούμε μεταξύ μας ούτε ως προς το όνομα, αλλά ας μείνουμε σταθεροί στο λόγο που παραδεχόμαστε, ότι δηλαδή εκείνοι που έχουν πάρεχ σωστή μόρφωση γίνονται σχεδόν ενάρετοι και ότι δεν πρέπει να περιφρονούμε καθόλου την παιδεία, γιατί έρχεται πρώτη στους τελειότερους ανθρώπους από όλα τα αγαθά.
2. γένοιο
έκαλοῦμεν
ὁμολογηθήτω
φανείσθε
διενεγκεῖν
3. ὄντι
ὄνειδιζόντων
τινάς
ἀμείνονες-ἀμείνους / βελτίονες-βελτίους
παισί
4. **ἐκάστων :** ονοματικός ετερόπλητος προσδιορισμός, γενική υποκειμενική στο «τάς τροφάς»
ὄνειδίζοντες: επιρρηματική τροπική μετοχή, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος «λέγομεν», «ἡμεῖς». Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο ρήμα «λέγομεν».
μόνην: ονοματικός ομοιόπλητος κατηγορηματικός προσδιορισμός στο «παιδείαν»
ἀτιμάζειν : τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «δεῖ»
πολίτην: κατηγορούμενο, μέσω του «γενέσθαι», στο εννοούμενο υποκείμενό του, «τινά»
- 5 **α.** «ὃ λέγομεν εἶναι παιδείαν»: πρόκειται για μια δευτερεύουσα αναφορική, ονοματική πρόταση που εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία ὃ, εκφέρεται με οριστική «λέγομεν», γιατί δηλώνει κάτι το πραγματικό, και συντακτικά λειτουργεί ως ονοματικός προσδιορισμός (επεξήγηση) στη λέξη «ἀόριστον»
β. « ... οἱ πεπαιδευμένοι...»